

sum erga illam animum aperte prodit. Si enim circa primam propositionem non laboravit crassa ignorantia, quod Ecclesia Romana damnans secundas nuptias non semel anathematizaverit, ut jam monstravimus, fraudulenter certe processit; dum id, quod obscurius de hac re expresserunt aliqui Patres, quos infra referemus, pro sententia Romanæ Ecclesiæ, suis Auditoribus, orbique literato obtuderet ausus est, quotidiana Ecclesiæ praxi contraria confusus. Nec aliter videtur affectus fuisse scribendo secundam propositionem; videtur enim legisse glossam in cap. 3. de sec. Nupt. à se citatum, quæ ad illa verba capituli, eorum benedictio iterari non debet, ita habet: *Sacramenta enim iterari non debent.* Ex quo conclusit, Ecclesiam Romanam docere Matrimonium iterari non posse. Quasi vero Glossæ sententiâ sint ipsi sensus Ecclesiæ, quamvis verba Glossæ recte in margine explicentur vera esse de Sacramentis imprimantibus characterem: atque ad cap. 1. in eodem margine notetur: *Neque benedictio illa est Sacramentum, aut pars Sacramenti;* quod & tenent ii, qui Sacerdotem volunt esse Ministrum hujus Sacramenti, ac verba copulativa Sponsorum ab ipso prolata ejusdem formam; nam benedictio illa, de qua agimus, est distincta ab illa prolatae formæ, *Ego vos coniungo,* &c. quamvis cum Petro de Marca exultiment, apud veterem Ecclesiam, in qua talibus nuptiis Sacerdos adesse prohibebatur, illas quidem fuisse ratas ac legitimas in ratione contractus, sed veri Sacramenti rationem non induisse, cum privarentur presentia Sacerdotis, tanquam hujus Sacramenti Ministri. Cæterum utraque Ecclesia hac æconomia utitur, ut ostendat secundas nuptias sibi non æque probari ac primas. Alias congruentias hic adducere non est necesse.

41. Patres secundo, & præsertim pluries nubentibus non tantum poenitentias

injunxerunt, verum etiam acerrimo ac vehementissimo stylo eos insectati sunt. Eorum tamen mens, si penitus inspiciatur, ac debita cum reverentia interpretetur, longe abest à Montanistis, aliiisque hæreticis secundas nuptias damnantibus.

Prima pars, quæ totidem quasi objectiones Protestantium continet, probatur proferendo testimonia Patrum. Et 1. quidem Athenagoras legatione pro Christianis ante finem ait: *Ut natus est unusquisque nostrum, manet, vel unicis copulatus nuptiis; secunde quippe decorum sunt adulterium.* Et paulo post: *Qui seipsum priori Uxore privat, licet mortuus, adulter est, quamquam dissimulanter transgrediens quidem manum ac opus Dei, quoniam à principio Deus virum unum & mulierem unam formavit.* 2. S. Irenæus lib. 3. adv. Hæreses c. 17. alias 19. *Samaritana illi, inquit, prævaricatrici, quæ in uno Viro non mansit, sed fornicata est in multis Nuptiis.* 3. S. Clemens Alex. Lib. 3. Stromat. Si quis, ait, Matrimonium audeat dicere fornicationem, rursus Legem & Dominum insectans, maledictis impetit. *Quemadmodum enim avaritia, & plura habendi cupiditas dicitur fornicatio, ut quæ adversatur sufficientiæ, & ut Idololatria est ex uno in multis Dei attributio, ita fornicatio est ab uno Matrimonio ad plura prolapsio.* 4. Origenes Hom. 17. in Lucam: *Nunc vero secunde, & tertie, & quartæ nuptiæ, ut de pluribus taceam, reperiuntur, & non ignoramus, quod tale Conjugium eiecit nos de regno Dei.* 5. S. Gregorius Naz. Orat. 3. expendens illa verba Apostoli ad Eph. 5. *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & Ecclesia, sic ait: Quod si secundam prohibeat (Uxorem Apostolus), de tertia quid dicendum est? primum lex est, secundum venia & indulgentia, tertium iniquitas. Qui autem hunc numerum excedit, porcinus plane est, ut pote ne multa*

ta quidem vitii exempla habens. 6. S. Basiliius Ep. Canonica ad Amphil. Can. 4. *Id autem (trigamorum Conjugium), inquit, non amplius Conjugium, sed polygamiam appellant (Majores nostri) vel potius castigatam fornicationem.* Confirmatque suam sententiam, sicut S. Irenæus, exemplo Samaritanæ, inquit: *Et ideo Dominus Samaritanæ, quæ quinque maritos jam habuerat: Quem nunc, inquit, habes, non est maritus; nempe quod digni non sint, qui à digamie mensura excederunt, ut vel mariti, vel uxoris nomine appellentur.* Ubi notandum, S. Patrem hoc loco non suam, sed Majorum suorum, seu Ecclesiæ Græcæ sententiam promere. Idem S. Pater Can. 50. tertias nuptias, lege Porphyrogenetæ & Constantini M. permissas, ait, lege Ecclesiastica non approbari, sed soluta ac profusa fornicatione expeti. 7. Chrysostrmus Hom. 32. operis imperfecti in Matth. Apostoli, inquit, præceperunt quidem secundas adire nuptias propter incontinentiam hominum: nam secundam quidem accipere secundum præceptum Apostoli est: secundum veritatis autem rationem vere fornicatio est: sed dum permittente Deo publice & licenter committitur, fit honesta fornicatio. 8. Inter Latinos Patres S. Hieronymus lib. 1. contra Jovinianum sic loquitur: *Tolerabilius est (fœminam per alterum, & tertium Matrimonium) uni homini prostitutam esse, quam multis (per scortationem vagam), siquidem & illa in Evangelio Samaritana, sextum se maritum habere dicens, arguitur à Domino, quod non sit Vir ejus, ubi enim numerus maritorum est, ibi Vir, qui proprie unus est, esse desit.* Et in Ep. ad Ageruchiam, narrata historia mulieris Romanæ, quæ vigesimum secundum duxerat maritum, ei adaptat, quod Christus Samaritanæ dixit: *Iste non est tuus.* Pergitque ibidem: *Digama in quo erit numero? imo extra numerum. Certe in bona terra non oritur, sed in vepri-*

bus, — ut in eo se putet esse laudabilem, si scortis melior sit, si publicarum libidinum victimas superet, si uni sit prostituta, non pluribus. 9. Denique eadem fuit doctrina Herardi Archiepiscopi Turonensis, qui An. 858. inter capitula ex antiquis Canonibus collecta istud inseruit N. 111. *Nullus Laicorum pius quam duas Uxores habeat; quod vero extra est, ad adulterium pertinet.* Hæc sunt, quæ durius equidem Veteres de secundis & tertiis nuptiis dixerunt; sed emollienda & benigne exponenda, quod præstabitur in probatione secunde partis allatae propositionis. Ad dicendum vero ibidem robor requisitum conciliandum, generalia hic præmittemus ex Tournelio, quæ Sanctissimorum ac Doctissimorum horum Patrum expositioni favent; & sumuntur 1. ex aliis eorundem Scripturorum verbis à nobis N. 37. relatis, quibus aperte favent dogmati Catholico, nisi velimus eos sibi manifeste contrarios fuisse, quod de tantis suspicari nefas. 2. Ex publica & ab omnibus Orthodoxis recepta professione Ecclesiæ, quæ ad secundas & ultiores Nuptias suos admittebat, ut supra pariter vidimus, quos certe non admisset, si illas velut noxias & per se malas habuisset: at verisimile non videtur, tot eximios Doctores, in rebus Religionis tam versatos ac ignorasse, aut impugnare voluisse publicam Ecclesiæ circa secundas & ultiores Nuptias fidem ac doctrinam. 3. Ex consilio, seu scopo illorum, toti scilicet in eo sunt, ut dampnent incontinentiam & intemperantiam, ex qua ducuntur multi, ut ad secundas & ultiores Nuptias convolent: in qua redarguenda tanto ardoris impetu abrepti sunt aliquando, ut ipsismet in se ipsius Nuptias culpasse vili sint. *Vehemens quippe cum adversariis contentio, ait Theodoretus Dial. 3. qui inscribitur Impatibilis, facit, ut modum excedant;* quod familiari ibidem comparatione illustrat, inquit: *Hoc & evenire solet iis, qui arbore*

borea colunt. Cum enim incurvam plantam viderint, non solum ad rectam normam erigunt, sed in alteram quoque partem ultra directum inflectunt, ut per nimiam in contrarium inclinationem ad rectum statum perducatur. Ita evenit aliquando, ut dum Ecclesiastici Scriptores toti occupantur in aliquo errore resellendo, astu disputationis longius abrepti, nonnihil profertant, quod in errore oppositum duci videtur. Sic dum S. Augustinus liberum arbitrium defendit contra Manichæos, visus est aliquando vim & efficaciam gratiæ evasisse cum Pelagianis; quamquam certissimum sit, eum ab utroque extremo, & vitioso errore fuisse alienum. Sicut igitur æquitas postulat, ut ea, si quæ ipsi exciderint, paulo duriora verba, benignius interpretemur; ita in præsentî argumento pariter agendum, atque ad unam pluries nubentium incontinentiam, & intemperantiam referendum, quidquid Veteres de ipsis nuptiis pluries repetitis durius dixisse vili sunt, quas & adulteria, & fornicationes, & sordes appellant, non quidem propter se ipsas nude ac simpliciter spectatas, sed propter effusam nubentium incontinentiam, quæ in nuptiis toties repetitis seipsum prodit & manifestat. Patebit id maxime ex explicatione allatorum testimoniorum. Quare

1. Ad auctoritatem Athenagoræ dico, illum Apologiam pro Christianis apud Imperatorem dixisse, ut dilueret falsam illam Gentilium accusationem, Christianos scilicet in suis Synaxis nefandis voluptatibus operam dare, & consequenter solum offendere voluisse, Christianam institutionem tam alienam esse ab omni turpitudine, ac immunditia, tamque temperantiæ & continentiam amantem, ut etiam secundas Nuptias disuadeat, velut minus perfectas, & aliquam incontinentiam speciem præferentes: unde & eas *speciosum adulterium* appellat, dura profecto; & maxime impropria lo-

quendi ratione, ac suo accommodata consilio, quæ proinde ad apicem literarum hic urgeri non debet. Aliam subiungit Tournelius Athenagoræ explicationem, quæ ibi videri potest. 2. Ad Irenæi testimonium respondeo, illud non esse ad rem nostram; mulier quippe Samaritana, juxta multorum interpretationem, veros ac legitimos non habuit Maritos, sed adulteros, aut concubinos: merito igitur Christus Joan. 4. v. 18. ipsi dicebat: *Quinque Viros habuisti, & nunc quem habes, non est tuus Vir.* At verus est Maritus, sive secundus ille sit, live tertius, &c. qui servatis Ecclesiæ legibus nubit cum Vidua. 3. Ad S. Clementem dicit Tournelius, illum eo ipso sensu secundas & ultiores Nuptias fornicationem appellasse, quo & avaritiam & idololatram, videlicet metaphorice, propter communem ita nubentium incontinentiam. 4. Origenes vero, pergit idem, Hom. 17. in *Lucam* per Regnum Dei, à quo bigamos excludit, non intelligit simpliciter vitam æternam, quæ posita est in visione Dei clara, & intuitiva, sed sublimiorem quandam felicitatis gradum, quo privandos fore Bigamos existimat, utpote qui minus perfecti sunt. Pergit enim ibi: *Puto digamum non esse de Ecclesia, & de eo numero, qui non habet rugam aut maculam, sed esse de secundo gradu, & de his, qui invocant nomen Domini, & qui salvantur quidem in nomine Jesu Christi, nequaquam tamen Coronantur ab eo.* Salvantur ergo Bigami, judice Origene, sed non coronantur, corona nimirum accidentalî. 5. Ad S. Gregorium dicit idem: S. Gregorius Naz. tertias, quartas, & ultiores Nuptias acrius reprehendit, quam secundas, non præcisè ratione sui (eadem enim est ratio illarum omnium, si ad intrinsicam & substantialem nuptiarum bonitatem & honestatem attendatur, ut patet ex ipso S. Gregorio supra N. 37. allato), sed ratione incontinentiam, & intemperantiam,

tantiam, quæ longe major est, ac Porcinam indolem, ut ait Naz. referre melius videtur in tertius, quartis, & ulterioribus Nuptiis, quam in secundis: unde eas *iniquitatem* appellat, non quidem in se, sed in causa, ex qua profluunt. 6. Eodem sensu exponit S. Basilium Tournelius, quamvis fateatur non deesse, qui malint hunc ejus lapsum fateri, quam distorta explicatione mollire. Arcudius nihilominus de Matrimonio L. 7. c. 28. probat, in mente S. Basilii secundas Nuptias proprie non esse fornicationem, alias sic conjunctos separandos esse censuisset, quos tamen non separat. Improprie igitur eas Nuptias *Sordes* appellat, & inquinamenta, nempe propter incontinentiam eorum, qui plures Nuptias appetunt. Quæ sententia Arcudii confirmari potest ex eo, quod idem S. Pater N. 37. à nobis relatus alteras Nuptias in se absolute ac indefinite probet. 7. Quæ opponuntur ex Homil. 32. *Operis imperfecti*, non sunt S. Chryostomi, sed alicujus heretici hominis, inquit Tournelius; pergitque: Vel ipse locus, unde petitur objectio, sufficeret explodendo huic Scriptori: contendit enim secundum Matrimonium in rei veritate fornicationem esse, permittente tamen Domino illud esse licitum; quasi fornicatio, quæ per se intrinsece mala est, possit unquam à Deo permitti & licita fieri. Apagæ ineptias illas. Alias Notas indubitatas, quæ arguunt laudatum opus ab aliquo heretico certissime saltem interpolatum, adfert Bellarminus de *Scriptoribus Eccl.* in Chryso. quarum una est, quod Homil. 4. habeatur *Spiritus S. esse Ministrum Filii*: & Homil. 48. *Homousiani numerentur inter Hæreticos*, quamvis cæteris librum doctum fateatur. 8. Sed nihil clarius justificat præconsideranda ad intelligentiam optimorum Patrum in fine membri primi hujus propositionis ex Tournelio data, quam autoritates S. Hieronymi ab Adversariis allatæ, cum præjudicia, zelo

suo in libris contra Jovinianum laxato sibi conciliata, ipse in suis Apologiis N. 37. relatis manifeste ad nostrum intentum amoliat. Et quos cordatos Protestantes, an non persuasum habeant actus conjugales ob solam delectationem cupitos & attentatos esse semper malos? Secundo an non oppido multi, præsertim tertio, quarto, & in Hieronymi exemplo vigesimo secundo Nuptias ineuntes, ex hoc limpido motivo Nuptias iterent? Quid igitur mirum, si Patres zelo Dominus Dei devorati similia Matrimonia *bonestas fornicationes* vocent? Unde densius immergerissimum se in illos gessit sæpe laudatus Fleischerus Berolinensis Juris Consultus, dum in sua *Introductione in Jus Canonium* Lib. 2. cap. 8. §. 26. circa præsentem materiam scribit: Quoniam vero Patres Ecclesiæ sanam moralem haud intellexerunt, hinc superos nequientes, Acheronta movebant, tantum ut sustinere valeret, *secundas ac iteratas Nuptias repugnare sacris Literis ac sanæ rationi.* Et multo magis peccavit, dum obsecuriorem hanc quorundam Patrum mentem, à Scholasticis nostris nihilominus solide explicatam, sententiam effudit *Ecclesiæ Romano-Catholicæ*, secundas Nuptias damnantem, ut supra N. 40. in fine indicavimus.

42. Tertias, imo & quartas Nuptias nulla Lex Imperialis rigorose prohibuerat apud Græcos ante Basilium Macedonem IX. sæculo; sed ipse primus omnium tertias illicitas fecit, & quartas plane nullas & irritas.

Dixi rigorose, nam ut admonet Zonaras in Canonem 50. Ep. S. Basilii ad Amphil. ubi ait, *Trigamiæ Lex non est*, S. Pater intelligi debet de lege *Ecclesiastica* & spirituali; per Novellam enim Porphyrogenetæ & Imp. Constantii tertie Nuptiæ permittæ erant, quamquam non sine aliqua nota & mulctâ, ut observat idem Zonaras. Novella vero Basilii exilat lib. 2. Juris Orientalis, titulum

que præferet: Non licere ad quartas Nuptias transire. In ea refert Imperator, præcis scriptam Legem fuisse, imò à Justiniano confirmatam, per quam usque ad quartas Nuptias iis, qui volunt, Matrimonia protenduntur: se vero, ne præcis legibus acquiescat, lege divina impediri: quapropter Matrimonium quartum ita vetare, ut etiam tertium ad Ecclesiasticos Canones ablegat. Tandem Novellam ita concludit: *Manifestum omnibus est, quod si quis ausus fuerit ad quartas Nuptias, non Nuptias accedere, non solum pro nullis habeantur hæ Nuptia, nec liberi ex iis procreati pro legitimis agnoscentur; verum etiam ipse pœnis pollutorum scortationis sordibus subjicietur, ejusmodi videlicet Personis à se invicem separatis.* Fallitur haud dubie hac in Constitutione Imperator, dum innuit lege divina tertias & quartas Nuptias prohibitas esse, nec mentem Canonum, Sanctorumque Patrum, de quibus N. præcedenti, affectus est; dum vero ait, Præcis scriptam legem fuisse, per quam usque ad quartas Nuptias iis, qui volunt, Matrimonia protenduntur; quartas Nuptias inusitatas fuisse in Oriente, ac lege Civili prohibitas innuit; unde & S. Basilii, dum cit. ep. Canonica ad Amphiloebium Canone 4. in trigamos invehitur, ex eadem ratione de quartis Nuptiis nullam mentionem facit.

43. Simulacrum quoddam spurium Matrimonii legitimum est Concubinatus.

Concubinatum, ut olim à Jure Civili permissum, definiunt Juris Consulti, esse assumptionem Mulieris, cum qua Matrimonium interdictum non est, à soluto solius concubitus, ac incontinentiæ vitandæ causa ita factam, quod illam unicam & solam ex hoc sine secum habere velit. Ex qua definitione patet, inter Uxoratum, & mulierem adscititiam, item inter lege vetitos Matrimonia in simul contrahere, & nihilominus consuetudinem carnalem habentes, quamvis phy-

sicum, non tamen civilem existere concubinatum.

44. Concubinatus ita definitus Jure Civili ante-Justinianæo ut licitus permissus est.

Propositio patet ex toto tit. ff. & C. de Concubinis, quorum leges non tantum perpetuos, seu ad vitam Consortis durantes, sed ipsos temporarios concubinatus justificant; sic enim habet Lex 1. ff. de Concubinis: *Quæ in concubinatu est, ab invito Patrono poterit discedere, & alteri se aut in Matrimonium, aut in concubinatum dare.* De quo vide notas Gothofredi ad hanc & alias ejusdem Tituli Leges.

45. An Leges istæ Civiles, concubinatum temporarium justificantes, per Novellas Justiniani, ac Leonis sublatae fuerint, dubitant aliqui; probabilius tamen est eas fuisse ablatas.

Ratio dubitandi illis infidet, quia Justinianus Nov. 6. c. 1. §. 3. item 123. c. 1. & 12. præterea Nov. 5. c. 7. Concubinas Episcopis & Clericis interdicit, nullam mentionem Laicorum faciens, qua specifica prohibitionem Jus Digestorum quantum ad concubinatum Laicorum non videtur abrogatum. Accedit quod Nov. 12. c. 4. Nov. 18. c. 5. item 117. c. 2. & 3. concubinatum non obscure permittant. Sed quidquid sit de mente Justiniani, Leonem Sapientem Saeculo IX. illas leges sustulisse patet ex ejus Constit. 91. cujus titulus est, *ut concubinam habere non liceat.* Imprimis in hac Constitutione dicit Leo, quod ea Lex, qua probrose cum concubinis inmisceri non erubescitibus id permittendum judicavit, honestatem susque deque habuerit. Nec ergo, ait, hoc Legislatoris erratum dedecore nostram Republicam afficere sinamus, itaque Lex illa in æternum silet. Rationem deinde subjicit: *Ab illa enim non solum Religionis, verum etiam naturæ injuria secundum divinam Christianis convenientia præcepta prohibemur.* Evidenter hic supponit

ponit Imperator concubinatum illum, quem Lex Civilis non puniebat, sive tolerabat, esse vetitum jure divino, quod & intendere poterat Justinianus, dum eundem concubinatum Clericis interdixit: quo stante leges ejus ad Laicos non expressos probabilius extenduntur, eo vel maxime quod alia ejus Novellæ, in eorum favorem adductæ, nonnisi obscure loquantur. Et gratis dicitur, Leoninam Constitutionem per se juris auctoritatem non habere, & consequenter nec vim abrogandi Constitutiones Justinianæas, cum eidem tum ex parte Authoris, tum ex parte Promulgationis nihil desit ad hunc effectum operandum.

46. Non est dubium, Patres & Ecclesiam non tantum concubinatum inter eas personas, inter quas secundum præscriptum Canonum Matrimonium subsistere nequit; verum etiam illum, quem Jus Civile admisit, seu temporarium constanter condemnasse.

Patrum testimonia refert Gratianus, & quidem S. Augustinus apud eundem dist. 34. Can. 6. ita habet: *Sufficiant vobis Uxores: Concubinas vobis habere non licet. Audiatur Deus, si vos surdi estis: audiant Angeli ejus, si vos contempnitis, Concubinas vobis habere non licet. Si audiant competentes, quod dico Fidelibus, non habetis Uxores, non licet habere Concubinas, quas postea ducatis Uxores: quanto magis damnatio vobis erit, si habere volueritis & Concubinas, & Uxores dimittatis.* Hunc locum à Gratiano mutilate relatum ex originali in suum ordinem ita restituerunt Correctores Romani, ut ibi notant. Alias in hanc rem auctoritates vide in ead. dist. 34. & apud Mendoz. l. 2. de Conf. Conc. Eli. c. 8. quibus junge severissimum in concub. decretum Conc. Trident. Sess. 24. c. 8.

47. An & qualis concubinatus ab Ecclesia olim sit toleratus, gravis est controversia, non tantum inter Protestantes & Catholicos, sed inter Catholicos ipsos.

Jure Canonico permissum esse concubinatum, ut oppositum Matrimonio, censet Helricus Hunnius variarum resolutionum Juris Civilis lib. 1. Tr. 3. q. 5. Si nimirum præter tres conditiones à Jure Civili requisitas; quarum prima est: *Ut consistat inter solutum & solutam, sive inter castes.* 2. *Ut illi non sitorum procreandum, sed pro incontinentia solius concubitus causa jungantur.* 3. *Ut ea fide media jungantur, ut nec ille cum altera, nec illa cum altero idem faciat.* Etiam quartam habeat, ut nimirum Concubina non ad tempus assumatur. Sed personæ modo in secunda conditione descripto usque ad mortem alicujus eorum copulentur; nec proli generatio, esse non intenta, quocumque modo impediatur. Concubinatum his quatuor conditionibus restrictum Jure Decreti permissum contendit Hunnius auctoritate Can. solet 6. 32. q. 2. in quo refertur auctoritas Augustini ex lib. de Bono Conjugali, quæ talis concubitus honestatur. Quamvis mentem Augustini in quarta conditione non assequatur, cum supponat S. Doctorem mulierem ita ductam censere Concubinam, quod longe esse à mente S. Augustini infra demonstrabitur. Accedit, quod eadem conditio in ejus libro male efferatur: sic enim est impressa: *Ut concubina non ad tempus duntaxat, sed eo usque assumatur, donec alia dignior accipiatur;* in quo errorem typi ipse agnosco, cum loco Sed, restituita sit particula copulativa Et, ut conditio hæc conformis sit textui S. Augustini, & menti Hunnii, quam proinde meis verbis reddi. Alii Heterodoxi, inter quos est Hermannus Hammelmannus apud Mendozam Lib. 2. de Confirm. Concilii Eliberitani c. 8. censent vetera Concilia concubinatum inter solutos, nec nubere prohibitos, præcuidendo ab Augustiniana restrictione, permississe. Fundant se isti in Canone 17. Concilii Tolet. 1. rel. dist. 34. c. 4. cujus integer tenor ita sonat:

Si quis habens Uxorem Fidelis, Concubinam habeat, non communicet. Ceterum is, qui non habet Uxorem, & pro Uxore Concubinam habet, à communione non repellatur, tamen ut unius Mulieris, aut Uxoris, aut Concubine (ut ei placuerit) sit conjunctione contentus. Alias vivens abjiciatur, donec desinat, & ad penitentiam revertatur. Concordat c. 5. ejusdem dist. 34. ex Isidoro, qui lib. de distantia novi & Vet. Test. ait: Christiano non dicam plurimas, sed nec duas simul habere licitum est, nisi unam tantum, aut Uxorem, aut certe loco Uxoris (si Coniux deest) Concubinam. Ut has auctoritates tot aliis concubinarum omnem aperte & constanter damnantibus Patrum, Conciliorum, Pontificumque Romanorum sententias prima facie oppositas concilient Correctores RR. in Nota ad c. 4. dist. 34. duplex concubinarum genus distinguunt; nimirum illud, quod non habet conditiones ab Augustino positas, & à nobis mox relatas, & illud quod eas habet. Primi generis concubinatum, ajunt, nec tempore Concilii Toletani I. seu initio Sæculi V. nec tempore Isidori seu Sæculo VII. ab Ecclesia fuisse toleratum; bene vero concubinatum secundi generis, quem tamen volunt à parte rei seu jure naturæ fuisse verum Matrimonium; quamvis non Jure Civili aut Canonico, ob defectum non interventorum instrumentorum dotalem, & aliorum à Jure Civili & Canonico requisitorum. Ob quam causam, ajunt, Augustinum sic ductam libro de Bono Cons. non audere appellare Uxorem, Patresque similes appellasse Concubinas in sensu à Jure Romano prorsus distincto, atque in eo concubinatum solum approbasse. Quam opinionem longe ante ipsos jam fovit Gratianus post Can. 3. ejusdem dist. 34. Hanc vero suam distinctionem fundant primo in Nov. 18. Jul. c. 5. in qua volunt Imperatorem quasdam Concubinas comparare quodammodo Uxoribus. Secundo in Epistola sup-

posititia Evaristi Papæ rel. 30. q. 5. c. 7. qua non vult esse legitimum Matrimonium, nisi certis solemnitatibus contrahatur. Hec tamen Canonum conciliatio suas patitur difficultates, cum textus alati apertam videantur facere distinctionem inter Uxorem & Concubinam, dicentes Uxorem aut Concubinam. Et hinc Ferdinandus Mendoza de confirmando Concilio Eliberitano ad Clementem VIII. tomo primo Conciliorum editionis Toletanæ lib. 2. cap. 8. aliam horum Canonum conciliandi, atque ab Hæreticorum cavillatione vindicandi rationem ait: & primo duplex istud Concubinarum genus ex eo rejicit, quod nec ab antiquis œcumenicis & Provincialibus Conciliis, nec à Prædecessoribus Clementis VIII. Pontificibus Sanctissimis, nec à præcis aliis Ecclesie Doctoribus, nec à veteribus Juris prudentiæ Consultis, nec ab Historicis receptum unquam fuisse memoria teneat. Quinimo Concubina nomen semper in turpem partem ab omnibus accipi, excepta Republica Hebraica, persuasum habeat. Quam suam persuasionem roborat primo, tredecim loca ex Jure Civili adferendo, in quibus Concubina Uxori qua tali manifeste opponitur, & ab ea distinguitur. Post quæ affert Constitutionem Leonis Sapientis à nobis supra relata; atque ex ea concludit, Concubinam nihil commune habuisse in iustitia conjugii cum Uxore: quod si habuisset, ab his Imperatoribus (nimirum Leone & Constantino Porphyrogeneta, qui simili Constitutione Christianis Concubinas habere interdixit) nullo pacto prohibita fuisset. Subdens: Nec alicujus illud sane momenti erit, si objiciatur, has Concubinas esse ex eorum numero, quæ turpes & infames habebantur, non autem ex illarum, quæ & Uxoris loco (de quibus nimirum est questio); cum generaliter & distincte Juris Consulti & Imperatores de Concubinis loquantur, nec aliquod inter eas

di-

discrimen constituunt: quod sane facturi non essent, si suo tempore duplex Concubinarum genus esset in usu. Deinde ad testimonia Patrum, quibus concubinitas indifferenter condemnatur, se convertit, ex quibus quædam N. 45. retulimus, atque concludit, illud ex omnibus præcis Ecclesie Patribus manifestum fieri, Concubinam nunquam Uxoris nomine dignam habitam, concubituque cum ea peccatum fuisse lethale. Quod in aprico erit lustranti auctoritates à Mendoza allatas, aliasque ante Gratiani tempora seu Sæculi XII. medium exstantes, ita ut fortassis Gratianus ad conciliandos ad speciem pugnantibus Patrum sententias circa Concubinarum Christianorum primum hanc distinctionem invenerit, à quo in Scholas fuit propagata. His argumentis in medium allatis, solvit rationes à Correctoribus Romanis ex S. Aug. lib. de Bono Conjugali, & Novella 18. adductas, atque à nobis superius recensitas; & ad priorem quidem dicit, Doctissimos Correctores Romanos auctoritatem Augustini ad Concubinas non tam accommodare, quam trahere, cum Augustinus in eo libro nec de Concubinis his egerit, nec concubitum dixerit licitum esse, si Concubina eo habeatur animo, ut donec vivat, non jungatur alteri. Sed cum superioribus capitibus de uno Conjugii bono sermonem instituisset, de susceptione videlicet filiorum, dixissetque ad id institutum Matrimonium, ut diuturna & perpetua filiorum propagatione humanum genus conservaretur: quorundam tunc proposuit questionem, an si vir & femina, uterque lege Conjugii solutus, jungantur non ad sobolis procreationem, quod est magnum Matrimonii bonum, sed ad coercendos effervescentis animi & libidinis motus, an proprie dici possit Matrimonium? quam expediens questionem respondit: Et potest quidem fortasse non absurde hoc appellari concubium, si nimirum conditiones supra ex ipso rela-

tas habeat. Hoc autem ideo dicit Augustinus, pergit Mendoza, quia questio non erat, an liceret in concubinato perpetuo vivere? nam si temporarium constabat non licere, constabat sane non licere perpetuum: sed an contracto concubio sine principali bono Matrimonii, hoc est, sine sine suscipiendi liberos, verum dici possit Matrimonium, si reliqua Matrimonii adessent necessaria, hoc est, mutuus consensus, & animus perpetuo simul habitandi, nec recusandi in coitu liberorum susceptionem? Qua explicandi ratione Mendoza mentem Augustini acutius tetigisse mihi equidem videtur. Qui & recte ad auctoritatem Novellæ 18. c. 5. subdere videtur: Quod antea ex Justiniano refertur in Novella apud Julianum Antecessorem, minus dubium habet, cum Concubinam non comparat Uxori in casitate Conjugii, de qua sermo est, sed ad hoc, ut si Pater ab intestato moritur, & sine prole legitima, quo casu vel cognatio, vel fscus, cui in hoc se dicit parere, deberent succedere: his exclusis, filius susceptus ex unica tantum Concubina habeat sextam tantum honorum Paternæ substantia, una cum matre partiendam. — Hoc autem non ideo decrevit Justinianus, ut Concubinas iustarum Uxorum præmiis afficeret: longe enim hoc distat ab ejus animo & verbis, quibus Concubinarum multitudinem, multitudinem mulierum fornicantium in eadem Novella dixit; sed id constituit, ut intercluderet aditum habendi plures Concubinas. His vero ex fundamentis, relicta magna cum reverentia Gratiani & Correctorum Romanorum Canonis Concilii Toletani supra laudati interpretatione, pergit: Concilium ergo Toletanum non docet profecto, ut illi vulgo imponunt hæretici, qui Concubinam habet, si corpus suscipiat Domini, id digne facere posse; sed permittit potius, ut is à communione non repellatur. Quam permissionem Hispanorum genio, & temporum

illo-

illorum conditione, atque aliorum maiorum in Ecclesia permissione, ad evitanda majora mala fieri solita, iustificat, nec sine gravibus fundamentis; deinde suspicatur verba illa Canonis Toletani, à *communione non repellatur*, non de Sacrosancta Corporis Christi communione, sed de *Ecclesiastica* tantum & *Civili*, cuius interdictio *Excommunicatio* vocatur, intelligi posse, ac debere. Sanctum vero *Isidorum unam Concubinam* Christiano permittentem, atque hinc sensu & sententia à Concilio Toletano aliquanto dissimilem, absque subsidio distinctionis Concubinarum à Correctoribus Romanis alata ita explicat; quod senserit in Populo Christiano, postquam Catholica Christi fides publice coli cepit, duas Uxores aut Concubinas habere nisi gravi poena non licuisse, sed unicam Uxorem tantum, vel si Uxor non esset, unicam solum Concubinam, eamque *exterioris fori* permittit, non *interioris*. Hanc autem esse D. Isidori genuinam interpretationem ex eo patet, quod fragmentum ejus in Canone supra laudato relatum desumptum sit ex ejus libro *de differentia seu distantia novi & veteris Testamenti*, in quo inter alias veteris & novæ Legis differentias etiam hanc ponit, quod veteris Legis hominibus etiam *jure fori externi* licitum fuerit habere plures Concubinas, in novo vero Testamento licitum tantum esse *legibus Imperialibus* habere *unam*, quod patet ex iisdem legibus in favorem unius Concubine superius allatis. Utramque hanc Canonum horum, cum severa Ecclesiæ circa concubinatum disciplina ad speciem pugnantium, explanationem adferre volui, ut Lector, quam veriore existimaverit, eligere, atque Protestantium cavillis opponere valeat. Et sane miror, cur quidam ex illis cum Hunnio L. c. sustinere audeant, Jus Canonicum admittit concubinatum *quarantem*, si quatuor condiciones ab Augustino L. c. requisitas habeat, cum foedus

carnale cum femina sub his conditionibus initum ex natura sua inimpebilitate (si consensus irrationem à legitima potestate factam, veluti contigit circa Matrimonia Clandestina in Triden. excipias) Matrimonium sit, eo quod supponatur initus inter personas solutas & habiles ad contrahendum, qui fidem tori, & perpetuum jus ad copulam sibi promittunt, nec procreationem Probi excludere intendunt; ad cuius procreationem, & consequenter ad substantiam Matrimonii per accidens se habet, an ita conjuncti eandem copulam intendunt exercere illius procreandæ, vel libidinis sedandæ gratia, cum utroque modo procreari possit. Id quod sensit Augustinus, dum in celebri loco supra explicato docuit, tale contubernium non absurde posse dici Matrimonium, ad distinctionem concubinatuum temporariorum, in quibus substantialis conditio ad Matrimonium desideratur. Recte ergo juxta mentem Correctorum Romanorum ac Scholasticorum Hunnio ingeritur, S. Augustinum causa 32. q. 2. c. 6. à se descriptum contubernium non reputasse, ut falso opinatur Hunnius, concubinatum, sed Matrimonium; ait enim apertis verbis: *Et potest quidem fortasse non absurde hoc appellari connubium*; Hammelmanno vero simul ac Hunnio ad mentem Mendozae, Ecclesiæ particulares subinde dura necessitate tolerasse concubinatum formatum, nunquam tamen approbasse, multo minus Jus Canonicum; cum objecti duo Canones à Gratiano eo sensu, quasi loquantur de connubiis *minus solemnibus*, in suum Decretum illati, nec aliter olim intellecti fuerint; Ecclesia interim similia clandestina Matrimonia, & multo magis concubinatuum constantiter detestante, ac castigante, ut ex dictis in aprico est.

.

De

§. IV.

De Solemnitatibus Matrimonii, præcipue de Sponsalia.

48. **C**um Matrimonium sit contractus maximi momenti, utpote perpetuum ac individuum vitæ societatem cum Consorte post se trahens, non uno, quemadmodum alii contractus communiter, sed duobus distinctis gradibus perfici solet, nimirum per Sponsalia, & ipsas Nuptias.

Sponsalia Canone 3. causa 30. q. 5. & à Canonistis communiter deliniuntur, futurarum Nuptiarum promissio. In ff. de Sponsalibus L. 1. mentio & repromissio futurarum Nuptiarum. Præmittuntur ipsis Nuptiis, ut intermedio illo tempore dispici queat, num aliquid fortasse sit, quod Matrimonii consummationem impediat, quod non statim ab initio perspicui poterit.

49. Hinc Sponsalia non tantum apud Judæos, verum etiam apud Romanos, & alias cultas Gentes ab antiquissimis temporibus in usu fuerunt. Quod Judæos attinet, constat Jacobum sibi despondisse Rachelem septenniali servitio apud Labanum, moremque apud illos fuisse, ut Sponsi Parentibus Sponsæ post promissam sibi filiam munera offerret, quæ *Sponsalia* dicebantur, quemadmodum proditur libro 1. Regum c. 18. ubi Saul Davidem, paupertatem suam, qua obstante sibi non liceret fieri Generum Regis, prætextentem sic per servos suos alloqui facit: *Non habet Rex Sponsalia necesse, nisi tantum certum præputia Philistinorum*, quæ cum statuta die David annumerasset Regi, *dedit Saul ei Michol filiam suam Uxorem*. Formulam benedictionis in desponsationibus Judæorum adhiberi solitam refert Seldenus de Uxore Hebraica. Primis Romani Populi moribus prius puella pacificabatur, ac

deinde stipulationes intervenire solebant, ac demum primo Nuptiæ celebrabantur, ut mox videbimus.

50. Vigentibus præcis moribus Romanorum, ad Sponsalia rigorosa non sufficebat *nuda Puellæ pactio*, qua futuri Matrimonii condiciones mutuo pacto determinabantur, sed insuper stipulationes intervenire debebant.

Id testatur Gellius in *Noct. Att. Lib. 4. c. 4.* ajens: *Is contractus stipulationum, sponsonumque dicebatur Sponsalia*. Et hinc ex ea stipulatione, non ex præcedente pacto, quod nudum erat, obligatio nascebatur, eodem teste L. cit. ubi ait: *Si post eas stipulationes Uxor non dabatur, qui stipulabatur, ex Sponso agebat. Judex, quomobrem data, acceptæque non esset Uxor, quærebat: si nihil juste cause videbatur, litem pecunia aestimabat, quantique interfuerat, eam Uxorem accipi aut dari, eum, qui sponderat, aut qui stipulatus erat, condemnabat*. Unde recte notat Gothofredus in legem 3. ff. de Sponsal. *Non igitur olim fiebant Sponsalia nudo pacto, & inter absentes, nam stipulatio non fit, nisi inter præsentem*. Et ipsa lex 2. eod. *Sponsalia dicta sunt à Spondendo, nam moris fuit veteribus stipulari & spondere sibi Uxores futuras*. Quæ cum ita sint, rem acu tetigisse non videntur, qui putant veteribus Romanis *pactiones præcedentes dicta fuisse Sponsalia de futuro, stipulationes vero de presenti*, cum post stipulationes quandoque Sponsa non daretur Sponso in Uxorem, hincque actio ex Sponso nasceretur.

51. Hæc tamen stipulationum solemnitas postea sublata est, permittuntque, ut solo consensu Sponsalia inirentur.

Id indicat Gellius cit. L. his verbis: *Hoc Jus Sponsalium observatum dicit Servius ad id tempus, quo Crictas universo Latio Lege Julia data est, ac permissum, ut simplici contrahantur consensu, quem morem recentiore unice reserunt*

feruat Jurisconsulti Ulpianus L. 4. Tit. citato: *Sufficit*, inquit, *nudus consensus ad contrahenda Sponsalia*. Et infert: *Denique constat, & absenti absentem desponderi posse, & hoc quotidie fieri*. Quod fieri non poterat, dum Sponsalia per stipulationem fereant, uti ex Gothofredo annotavimus. Vide etiam Legem 7. & 11. Quam disciplinam etiam adoptavit Ecclesia, ut constat ex Jure Canonico, & Ecclesiae praxi.

52. Quamvis patens sit discrimen inter Sponsalium, & Matrimoniale consensum, Matrimonique consummationem per copulam carnalem, cum Sponsalium consensus sit de Nuptiis in futurum contrahendis, Matrimonialis ipsa actualis Matrimonii contractio, quae Conjugium formaliter efficit, quod essentialiter jam constitutum per copulam carnalem deinde consummatur; Gratianus nihilominus causa 27. q. 2. obscurius rem istam pertractavit.

Veritas propositionis patebit citatam quaestionem inspicienti, in qua & auctoritates pleraeque vel mutilatas, vel Authoribus non suis adscriptas addacit, ut ad singulos pene Canones notarunt Correctores Romani, & Stephanus Baluzius. Ipse autem tenor quaestionis ab ipso proposita videtur eam in hanc obscuritatem perduxisse: postquam enim quaesivisset: *An Puella alteri desponsata possit renuntiare priori conditioni, & transferre sua vota ad alium?* indagat primo: *An Conjugium sit inter eos?* 2. *An possint ab invicem discedere?* Quae duo querere opus non habuisset, si Sponsalia in suo rigore, prout illa definiuntur à Nicolao I. ab ipso relato causa 30. q. 5. Can. 3. quod nempe sint futurarum nuptiarum promissa, sumpsisset; Christus enim non promissionem de futuris nuptiis, sed ipsas nuptias edixit indissolubiles. In latiori ergo sensu Sponsalia accipiunt multa miscet, quae sibi in speciem contraria videntur, variaeque conciliandi ra-

tiones adducit, & impetis ad probandum desponsatos Conjuges esse, adducit testimonia Veterum, qui non coitum, sed consensum nuptias facere dixerunt, qui tamen loquuntur de consensu *Matrimoniali*, non *Sponsalio* eidem opposito, exemplo Scripturae, quae non uno in loco Conjuges Sponsos appellat. Deinde ut monstrat inter illos non esse Conjugium, adducit auctoritates illorum, qui Matrimonium in tota sua perfectione sumperunt, prout nempe per carnalem copulam consummatum representat conjunctionis Christi & Ecclesiae Sacramentum. Qui proinde mulierem nolunt pertinere ad Matrimonium, cum qua commissio sexus non docetur fuisse. Deinde post Canonem 34. Patres conciliat, dicens: *Sciendum est, quod Conjugium desponsatione initiatur, commissione perficitur*. Unde inter *Sponsum & Sponsam Conjugium est, sed initiatum; inter copulatos (copula carnali) Conjugium ratum: Ubi per desponsationem non intelligit promissionem Matrimonii de futuro, sed ipsum Matrimonii contractum*. Sed hanc distinctionem inter Sponsalia de futuro & praesenti primo Canone ultimo expressit sub nomine Augustini, ubi ita habet: *Duobus modis dicitur fides, pactiois & consensus. Si aliquis alicui mulieri fidem fecerit pactiois, non debet aliam ducere. Si aliam duxerit penitentiam debet agere de fide mentita, maneat tamen cum illa, quam duxit. Si autem fecerit fidem consensus, non licet aliam ducere. Si autem duxerit, dimittit eam, & adhaerebit priori. Ubi subdit: Est autem fides pactiois, quando aliquis promittit fidem pactiois alicui, quod eam ducet (ecce Sponsalia de futuro); fides autem consensus est, quando etiam non stringat manum, corde tamen & ore consentit ducere, & mutuo se concedunt unus alii, & mutuo se suscipiunt. (En Sponsalia de praesenti à Gratiano agnita.)*

Ex

53. Ex hac Gratiani oeconomia videtur à Decretalibus assumpta triplex illa distinctio apud Canonistas & Theologos promulgata; Sponsalium nimirum de futuro, Matrimonii rati, sive Sponsalium de praesenti, & Matrimonii consummati.

Id patet ex toto titulo 4. libri quarti Decretalium de *Sponsa duorum*: cujus capitulum primum est ipse Canon ultimae quaestiones 2. causae 27. in quo aperta mentio fit Sponsalium *de futuro & de praesenti*. Notat vero Vanespen, quae dicto Canone finali falso attribuitur Augustino, hoc capitulum eidem denuo adscribi, ac ipsa insuper verba Gratiani in ipsum textum, tanquam essent Augustini, irrepsisse, ut patebit haec duo capitula combinanti. Praeterea capitulum 2. ponit penitentiam illius, qui alterius Sponsam de praesenti sibi accepit in Uxorem, nec unquam in Uxorem eam habere posse decernit. Et tertium edicit Sponsalia de praesenti non solvi per sequens Matrimonium, etiam carnali copula consummatum. Videantur Concordantiae. Uterius, inquit idem Vanespen: Quidni dicamus, eadem auctoritate Gratiani fuisse receptum, per Matrimonium consummatum representari unionem Christi cum Ecclesia: per ratum vero, sive per consensum de praesenti dumtaxat initiatum, representari solam unionem Christi cum anima iusti per caritatem: atque hinc illud esse omnino indissolubile, hoc vero solvi posse saltem per professionem continentiae, uti notavit Gratianus ad calcem Canonis 26. ad quam notam respexit Alexandrum III. in cap. 2. de *Conv. Conjug.* indicat clausula parenthesi inclusa, *Sicut Sancti quidam de Nuptiis vocati fuerunt, & observavit Franciscus Florens in Commentario ad hanc q. pag. 126.* In qua conjectura, si Clarissimus Canonista sentit, quasi sola auctoritate Gratiani haec distinctio, ejusque notabilis sequela à Romanis Pontificibus recepta fuerit, oppido fallitur; cum hanc distinctio-

Tom. II.

tionem, sicut & exempli Sanctorum ipse non invenit, sed retulerit tantum, & distinctionem quidem Can. 17. ex Leonis Papae ep. 90. ad *Rusticum* c. 4. ubi ait: *Cum Societas nuptiarum ita à principio fit instituta, ut praeter commisionem sexuum non habeant in se Nuptiae conjunctionis Christi & Ecclesiae Sacramentum, non dubium est, illam mulierem non pertinere ad Matrimonium, cum qua docetur non fuisse nuptiale ministerium*. Unde Romani Pontifices dum decreverunt, Matrimonium ratum Professione continentiae posse dissolvi, ad divinae voluntatis dispositionem per continuum Ecclesiae traditionem & Sanctorum exempla nobis manifestatam recurrerunt, ut supra N. 33. demonstravimus, esto hanc distinctionem inter Matrimonium ratum & consummatum etiam adduxerint.

54. Distinctio Sponsalium de futuro, & praesenti non est inepte introducta post Gratianum in Jus Canonicum & Scholas, ut insulse calumniatus est Lutherus in suo libello de rebus Matrimonialibus.

Ipsius calumnia praecipue in hoc fundatur, quod velit verba, quae latino sermone significant Sponsalia de futuro, in idiomate Germanico consensum de praesenti exprimere; & ideo, ait, se nescire, quomodo famulus aut ancilla sua hoc idiomate possint Sponsalia per verba de futuro contrahere. Sed erroris redarguit Lutherus à Fleischeri lib. 2. c. 7. in duobus praecipue. Primo, quod persuasus fuerit in Jure Canonico respectum fieri ad sola verba; quod falsum asserit, cum potius attentio habita fuerit *declarationis voluntatis*, qua habita contrahentium verba declarabantur. Secundo, quod censuerit verba de futuro Sponsalia *conditionata*, de praesenti vero Sponsalia *absoluta* exprimere. Qua opinione nihil absurdum excogitari potest. Quapropter

55. Protestantium Juris Consulti antiquiores omnes, sequentes opinionem Lu-

Q1 theri

theri circa Sponsalia de futuro, & de presenti, æconomiam Ecclesiæ circa distinctionem Sponsaliorum de presenti & futuro totam perturbarunt, ac confuderunt.

Id nunc declamant Recentiores eorum Juris-Consulti, Bohmerus, Fleischerus, &c. Verba dissertationis, Præsidi Bohmero à Pistorio, de probatis repudiatorum causis in Regia Fridericiana An. 1718. habitæ, in resem voco. Sic autem habet §. 13. *Quantas confusiones inter Protestantes hæc distinctio pepererit, noto notius est. Retinuerunt eandem, sed novos profusus eisdem significatus tribuerunt, ut docuit Excell. Dominus Præsides (Bohmerus) diff. de incongrua praxi doctrina de Spons. de præf. & fut. in foro Protestantium. Imo ne quidem Juris-Consulti Protestantes in definitionibus ipsis inter se concordant. Perique huc dilabuntur, ut plura de presenti, conditionata de futuro dicant, licet sine solido fundamento. Certe de Jure Canonico Sponsalia de futuro sunt tam pura, quam conditionata, nec conditionata promissio minus obligat, quam pura: hæc metamorphosi secuta, pura quidem fere indissolubilia constituerunt, ut non aliis ex causis dissolvi possent, quam ex quibus Matrimonium, ut docet Kitzel in Synopsi Matr. c. 8. Theor. 11. in Sponsalibus autem de futuro (hoc est, conditionatis) plures admiserint, levioresque causas, ut idem lib. cit. innuit. Huic accessit Cotrimannus Vol. 1. Resp. 73. N. 11. ajens: Omnes Juris Interpretes Sponsalia de presenti (hoc est, pura) pro vero indissolubili & inseparabili Matrimonio habere, quod solus consensus Matrimonium constituat. Carpovius lib. 2. Jurispr. Consist. def. 17. eandem cantilenam secutus est, & per publica Sponsalia de presenti (seu puram Matrimonii promissionem) ipsum Matrimonium contrahi docet; conditionatis tamen puram vim hæud inesse statuit def. 22. seq. adeo ut pro lubitu ab iis recedere liceat, invita*

etiam altera parte. Pergit idem: *Nimis longum foret, si per singulorum DD. tradita ire vellem, quæ ita sunt comparata, ut connexion idonea desituantur. Ea refert & explodit Fleischerus L. cit. & merito: mirum enim sane videri potest, Protestantium Juris-Consultos in re à Jure Canonico tam clare expressa, qualis est differentia inter Sponsalia de presenti, & futuro, quorum formulæ plane describuntur in eodem Jure c. 9. & c. 31. de Spons. c. 3. de Sponsa duorum, adeo cæcutire potuisse, ut absolutam promissionem futuri Matrimonii, Sponsalia de presenti, seu ipsum Matrimonium ratum, conditionatam vero Sponsalia de futuro enuntiant.*

56. Synodus Tridentina, quamvis Sess. 24. de reform. Matr. c. 1. Matrimonia Clandestina annullaverit, Sponsalia tamen de presenti non abstulit.

Contrarium falso persuasum habent quidam Protestantium Juris-Consulti, inter quos Fleischerus cit. cap. 7. §. 9. Apparet, inquit, hanc Sponsaliorum differentiam parvæ utilitatis esse, cum in Trident. ordinatum fuerit, ut nullum sit Matrimonium, quod sine Parocho & Testibus contractum est. Et quamvis juxta Jus Canonicum Sponsalia de futuro per copulam carnalem verum effecta sint Matrimonium, videtur nihilominus & hoc ob dictam rationem cessare. Ut ita hodie sola Sponsalia de futuro, seu proprie dicta Sponsalia apud Catholicos locum habeant. Et in hoc bono consilio usa est Synodus Tridentina, cum tota quanta hæc distinctio à Patribus originem ducat, qui sacram Scripturam non recte intellexerunt. Cum enim viderent, Sponso subinde in sacris Literis nomen Mariti, Sponsæque nomen Uxoris tribui, inde concluderunt, Sponsalia ipsum esse Matrimonium, nec posse dissolvi causa 27. Sed cum hoc ipsum ab aliis in dubium traheretur, quæsit Gratianus discordantes opiniones concordare, invenitque distinctio-

tionem inter Conjugium initiatum, & ratum; ita ut inter Sponsum & Sponsam Conjugium initiatum, inter copulatos vero esset Conjugium ratum. Cum vero hæc distinctio controversiæ minime sublate essent, sed res ipsa obscurior reddita, excogitarunt Canonistæ Sponsalia de futuro, & de presenti; & ita Canones illorum Patrum, qui Sponsalia nolebant esse Matrimonia, explicarunt de Sponsalibus de futuro, illos vero, qui ea asserbant Matrimonia, de Sponsalibus de presenti. Hæc ille, suaviter sane in Venerandos Patres ac Jus Canonicum; sed erronee, nam falsam esse ejus primam propositionem, apud nos sola Sponsalia de futuro adhuc locum habere, patet ex eo, quod illam ex falso principio deduxerit; nam §. 8. putat Catholicos illa tantum Sponsalia habuisse & habere pro Sponsalibus de presenti, quibus de presenti contractis adhuc deest Sacerdotalis copulatio & matrimonialis consummatio; cum tamen ante Concilium Tridentinum Sponsalia de presenti tam clanculo, quam coram sacerdote in facie Ecclesiæ contracta, & post Concilium Tridentinum coram sacerdote contracta fuerint, & sint Sponsalia de presenti; quod inde manifestum est, quia juxta Jus Canonicum, Tridentinum, & Doctores Catholicos omnes, Sponsalia de presenti sunt idem ac Matrimonium ratum, ut proxime falsus est ipse Fleischerus, & patet ex praxi Ecclesiæ, quæ Sponsalia de presenti non sinit dissolvi, nisi ob professionem factam in Religione approbata. Plus ergo intulit bonus Fleischerus, quam debuit; namque inferre solum debuit per Tridentinum, Sponsalia de presenti, seu Matrimonium ratum mutuo consensu clandestine in initum, aut, si post consensum clandestinum de futuro Matrimonio accessisset copula, Sponsalia de presenti præsumpta esse sublata, non vero ipsa Sponsalia de presenti. Sed nec minus crasse hallucinatus est, dum Gratiano

impingit, eum inter Sponfos de futuro censuisse ad mentem Patrum intercedere Matrimonium initiatum, inter copulatos vero à Parocho ratum. Hæc enim ejus mentem nequaquam fuisse, sed Conjugium initiatum judicasse id, quod verbis de presenti, sive clandestine, sive in facie Ecclesiæ fuit contractum, ratum vero post copulationem non Sacerdotis, sed carnis, quod nunc consummatum audit, apparet manifeste, dum post allatos Patrum Canones, in quibus juxta dicta N. 33. Patres alii Sponfos vocant Conjuges, alii Conjuges esse nolunt, nisi post interventum copulæ, post Canonem 26. de sua penu promittit: *Ecce quod conjugati sine licentia alterius continentiam profiteri non possunt. Sponfi vero, etiam inconsulti, quos sibi desponsaverunt, exemplis, & auctoritatibus probantur continentiam servare posse. Ut enim refert B. Hieronymus, Macarius præcipuus inter Eremitas, celebrato Nuptiarum convivio, cum vespere thalamum esset ingressurus, ex urbe egrediens, transmarina petiit, & Eremiti solitudinem sibi elegit. Ille ergo Macarius in mente Gratiani fuit Sponfus, seu inter ipsum & Sponsam erat Matrimonium initiatum, atque ipsissimus Macarius post celebratum Nuptiarum convivium erat vespere thalamum ingressurus: igitur in facie Ecclesiæ Matrimonium per Sacerdotalem copulationem contraxit, & consequenter Gratianus per Matrimonium initiatum intellexit modicum nostrum ratum, per ratum vero modicum consummatum: id quod suis verbis ipse post Canonem 34. edicit, dum ait: *Sed sciendum est, quod Conjugium desponsatione initiatur, commisione perficitur. Anne, Domine Juris-Consulte, commissio Conjugum Sacerdotalis est copulatio, die Zrauung?* & consequenter verba subsequa Gratiani, unde inter Sponsum & Sponsam Conjugium est, sed initiatum, inter copulatos est Conjugium ratum; ita recte Germanice*

nice redduntur: *Alfo, daffunter Brautigam, und Braut* (de futuro) ein Conjugium initiatum, unter getrauten Perfonen aber ein Conjugium ratum mare? Nonne dum idem Gratianus post Canonem 28, negat inter Sponfum & Sponfam Conjugium intercedere, de Matrimonio in tota fua perfectione loquitur, feu de consummato, quod hic *ratum* vocat, non vero de rato, feu in fenfu fuo initiatum? dum pergit: *Item cum fecundum Auguftinum illa Mulier non pertineat ad Matrimonium, cum qua daretur non fuiffe commixtio fexus, apparet, quod inter Sponfum & Sponfam Conjugium non eft.* Accedit, quod post Canonem ultimum Sponfalia de futuro à Conjugio initiatum aperte diftinguat, dum ait: *Eft autem fides pactionis, quando aliquis promittit fidem alicui, quod eam ducet, — fides autem confenfus eft, quando etiam non fringat manum, corde tamen & ore confentit ducere, & mutuo fe concedunt unus alii, & mutuo fe fufcipiunt.* Unde iterum errat Fleischerus cum aliis, dum afferunt diftinctionem Sponfaliorum de futuro, & de præfenti à Canoniftis post Gratianum effe inventam. Supino ergo lapsus cavere potius debuiffet Fleischerus, quam Patres pietiffimos, & doctiores fe, fuique commiffionibus tam atrociter cavillare; omnes enim in fano fenfu locuti funt, & à Canoniftis Catholicis recte, ut ipfe fatetur, explicati, folique Proteftantium, ipfo Iudice, enormiter in hac materia lapsi.

57. Sicut apud præfatos Romanos in-folita erant Divortia Matrimoniorum, ita & Sponfalia ftipulatione inita non facile rumpebantur.

De Matrimoniorum apud Romanos firmitate res eft decantata, cum Divortia A. V. C. 523. exemplo Sp. Carellii demum invaluerint, cuius exempli meminit Tertullianus de Monog. c. 9. in fine loquens: *Adeo autem repudium à pri-*

mordio non fuit, ut apud Romanos post annum fequentium V. C. id genus duritia commiffum denotetur. Cum vero Matrimoniorum firmitas tam fancte coleretur, mirum non eft, Sponfalia quoque fine iufta caufa diffolvi non potuiffe.

58. Solemnitate vero ftipulationum fublata, & Sponfalibus folo confenfu iniri folitis, Divortii quoque Matrimoniorum introductis, Sponfalia quoque paffim, ac *fine caufa* apud Romanos folvi permittebantur.

Si enim à vinculo majori Matrimonii reflire licitum credebatur, multo magis à minori Sponfaliorum; cum tantum præiudicium in folutione posterioris ac in illa prioris non deprehendatur. Præfertim cum nudo confenfu inirentur, qui firmiter non reputabatur, quam olim pactione Sponfe ftipulationem præcedens, qua fola defponfati non obligabantur.

59. Adeo autem hæc libertas recedendi à Sponfalibus postmodum firmata, & moribus ftabilita fuit, ut ne quidem ftipulatione pœnali, quæ in locum ejus, quod intereft, fuccedit, impediri poterit.

Liquet idipfum ex L. 134. Princ. de Verb. Obl. ubi cafus ille refertur: *Titia, quæ ex alio filium habebat, in Matrimonium coit Cajo Sejo habenti ftiam. Tempore Matrimonii confenserunt, ut filia Caji Titio deponderetur, & interpositum eft instrumentum, & adjecta pœna, fi quis eorum Nuptiis impedimento fuiffet. Cajo Sejo mortuo, an Caji Seji hæredes tenerentur ex ftipulatione?* Negatur hoc ex hac ratione: *Cum ftipulatio non fecundum bonos mores interposita fit.* Ubi provocat ad mores apud Romanos receptos, fecundum quos repudia licita, & ita libera erant, ut nullo modo constringi poffent. Additur in fequentibus hæc fpecialior ratio, quæ ad quæcumque Sponfalia applicari potest: *Quia inhonestum vifum eft, vinculo pœnæ Matrimonia obstringi five futura, five*

jam

jam contracta. Duravit hæc praxis ufque ad tempora Diocletiani, qui in l. 1. C. de Sponf. diferte fatetur: *Desponfatas renuntiare conditioni, & nubere aliis haud prohiberi.* Ubi conditionem pro Matrimonio futuro, feu Sponfalibus accipi patet ex L. 11. & 36. de R. N. idque ex folemnî formula in repudiis ufitata: *Conditione tua non uxor,* l. 2. §. 2. de repud. ubi hæc decidendi ratio fubjungitur: *Cum poffet filia nuntium remittere, etiam fi præfente illo confilium mutare voluiffet.*

60. Ad refrenandam horum repudiorum libertatem tandem pœnæ introductæ funt, ut fi temere fierent, ad minimum non effent impunita: fin ex iufta caufa, impune omnino admitterentur.

Quadrupli pœnam cum reftitutione Arrharum jam fub Imperatoribus Chriftianis detrectantibus inire Matrimonium impositam fuiffe, liquet ex l. 6. C. Theodof. de Sponf. l. un. C. Theodof. fi Nupt. ex reſcript. pot. l. un. un. C. Theod. fi Provinciar. Reft. Vocatur hæc pœna Juris, pœna ex præcepto legum debita. Inde Jac. Gotheffridus ad cit. l. 6. concludit, pœnam hanc quadrupli lege Julia, & Papiæ jam inductam fuiffe, quod hæc leges in Jure fape fimpliciter leges vocentur. Id vero ab omni probabilitate alienum videtur Piſtorio fupra laudato, ex quo hoc emutuumus: Cum repudia post legem Juliam & Papiam admodum libera, & nullis legum conſtricta vinculis fuiffe ex antecedentibus liqueat, nec ullum in Pandectis aut alibi veftigium ſuperfit, repudiorum libertatem lege pœnali reſtrictam fuiffe. Provocat Theodofius in lege cit. ad veterem conſtitutionem, quæ fine dubio eft anteriorum Cæſarum quædam Sanctio. Hæ enim proprie Conſtitutiones vocantur. Et quid, fi afferamus, Conſtantinum ex doctrina Chriftianorum forſan hæc pœnam introduxiſſe ad nimiam repudiorum licentiam domandam? ad minimum ante Chriftianorum tempora haud

deprehendimus, frenum huic licentiæ inje-
ctum fuiffe. Equidem quoad Divortium provocatur ad pœnam Legis in L. 19. de V. Obl. qua intelligitur pœna Legis Papiæ, & Poppæ; fed pœnam Divortii Matrimoniorum inſlictam, non repudiis Sponfalium intelligi vult laudatus Author. Temperavit poſtea Theodofius in cit. L. 6. pœnam quadrupli, & quatuor cafus diftingxit, ita ut quandoque puella impune à Sponfalibus recedere poſſet, fi nondum eſſet legitima ætatis, quandoque vero pœnam ſolvere debeat, fi jam legitima ætatis eſt. Suſtulerunt rursus hæc pœnam An. 469. Leo & Anthemius Imp. l. 5. C. de Sponf. conſtituentes, ut Mulier Majorænſis à Sponfalibus temere recedens duplicatas arrhas (arrhæ autem nomine veniebant tam res mobiles, quam immobiles in pignus conſtantia datæ), minorænſis vero tantum id, quod accepit, reddere cogatur: ob juſtam vero cauſam impune recedere poſſet: id quod etiam ad Sponſum tractum eſt. Hoc modo à veteri Jure reſeſſum, in quo pœnæ conventionales in Sponfalibus repudiebantur.

61. Apud Chriftianos ſicut in omnibus erat ſanctior fides præ Gentilibus, ita etiam Sponſalia ſanctius cuſtodiebantur. Patres tamen Sponſalia in rigore ſumpta non aſſeruerunt indiſſolubilia.

Cauſæ erant præterea ſpeciales firmitatis Sponfaliorum apud Chriftianos, tum quia communiter fiebant cum conſilio Presbyterorum & Viduarum, teſte Tertulliano de teſtimonio anime; tum quia ritus benedictionis apud Judæos conſuetus ad Chriftianorum Sponſalia tranſiit.

Contra ſecundam partem laudatus Author diſſertationis de probatis repudiorum cauſis opponit quædam authoritates ex cauſ. 7. q. 2. Decreti Gratiani, quibus deſponſatæ aliis tradi abſolute vetantur, & quidem notanter Canonem 13. & 27. ejuſdem quæſtionis. Sed fupra N. 56. jam monſtratum eſt contra Fleiſcherum, Patres deſponſationem ibi ſumere, non pro Spon-

Sponsalibus rigorosis, quæ sunt futurarum Nuptiarum promissa, sed pro Matrimonio inito, necdum consummato; constat enim Patres nuptias sæpe sumpsisse pro ipso coitu, unde Mulierem ad Matrimonium ante coitum non pertinere edicebant. Vide N. 33. Accedit plura esse suppositicia, quæ Gratianus laudatæ quæstione 2. attulit, & à Correctoribus Romanis majori ex parte notantur. Et quidem Canon 13. non est apud S. Hieronymum inventus. Canon vero 27. de sumptibus est ex Ep. Eusebii Papæ suppositicia, ut probavimus Tit. 2. c. 4. §. 5. Quæ res Defendentem Domini Bohmeri fugisse videtur.

62. Pœnas temporales Primorum Conciliorum Canones in violatores fœderum Sponsaliorum non deprehenduntur statuisse, sed spirituales solummodo. Jure Canonico pœna temporalis huic præcise casui etiam non decernitur; quin videtur, quod pœnæ pecuniariæ Juris Civilis eodem Jure non approbentur. Jure tamen novissimo Tridentini potestas terminis generalibus data est Judicibus in causis Matrimonialibus in violatores similes pœnis temporalibus animadvertendi.

Pro prima parte allatæ propositionis adduci solet à quibusdam Canon 54. Concilii Elisberitani, Elisberis in Hispania An. 305. celebrati, in quo habetur: *Si qui Parentes fidem frægerint Sponsaliorum, triennii tempore abstineantur; si tamen iidem Sponsus vel Sponsa in gravi crimine (fractæ Sponsalitiæ fidei) fuerint deprehensi, excusati erunt Parentes: Si in eisdem fuerit vitium, & polluerint se, superior sententia servetur.* Sed doctissimus Alba-Spinæus illum explicat de violatoribus Matrimonii contracti; nam in nota ad verba in gravi crimine, &c. ita habet: *Hæc lectio mihi magis aridet, quia magis consentanea rationi: rationem quippe continet, quamobrem Parentes omni culpa & crimine liberat; quia, cum qui Matrimonium contraxerant Sponsi & Sponsa,*

fidem datam perfrægerint, Parentes & Agnati omni culpa vacant. Vide Concilior. Collect. Colet. Tom. 1. col. 1026. Difficile proin est aliquid determinari circa pura Sponsalia ex Patribus edicere, cum Uxores communiter Sponsas dixerint; interim tamen credendum, Sponsaliorum benedictorum violatores impune levitatem suam haud tulisse.

Secunda pars eruitur ex cap. 2. de adult. ubi non violator Sponsaliorum, sed stuprator, aut quam stupravit, Uxorem habere, aut, si renuendum putaverit, corporaliter castigari, excommunicatusque in Monasterio, in quo agat pœnitentiam, detrudi mandatur, de quo nulla sit egrediendi sine præceptione licentia. Ex quo illative deducit Fagn. N. 10. quod monitione aut minis nihil proficiens Judex, violatorem Sponsaliorum carceribus, aliisque pœnis ad fidem servandam adstringere possit. Pœnam autem spiritualem his inibi statutam ex eodem cap. eadem œconomia adstrui potest, quæ in super expressa habetur cap. ex literis 10. de Sponsal. ubi decernitur: *Quia igitur prædicto G. periculosum est contra suum juramentum venire, Frat. tuæ mandamus, quatenus, si hoc tibi consiterit, eum moneas, & si non acquieverit monitis, Ecclesiasticis Censuris compellas, ut ipsam (nisi rationabilis causa obtiterit) in Uxorem recipiat, & maritali affectione petraçtet.*

Quod tertiam partem attinet, per capitulum Gemma 29. h. tit. sublatae esse pœnas Jure Civili in violatores statutas Sponsaliorum, sentiunt plurimi Canonistæ, quos h. t. N. 187. refert Reiffenstuel. Sic autem habet: *Gemma Mulier nobis exposuit, quod, cum T. filia ejus cum C. contraxit Matrimonium, B. de Alferio ea occasione, quod inter P. filium suum, & prædictam puellam intra septennium constitutos Sponsalia contracta fuerunt, pœnam solvendam à parte, quæ contracta venires, in stipulatione appositam, ab ipsa*

ipsa nititur extorqueri. Cum itaque libera Matrimonia esse debeant, & ideo talis stipulatio propter pœnæ interpositionem sit merito improbanda, mandamus, quatenus si ita est, eundem B. ut ab extorsione prædictæ pœnæ desistat, Ecclesiastica censura compellas. His Autoribus se opponit Reiffenstuel, contendens, hoc capitulo nequaquam prohiberi appositionem pœnæ Sponsalibus in genere, sed tantum Sponsalibus invalidis, qualia erant in casu, utpote infra septennium contracta. Replicam Adversariorum, quod ratio à Pontifice adhibita sit irrestricta, conatur elidere, opponendo legem Evangelicam, vetantem sub pœna ignis æterni sine causa recessum à Sponsalibus legitime contractis, cum talis recessus ab omnibus judicetur mortaliter peccaminosus; tum cap. 2. de adulteriis supra rel. ac Trid. infra referendum, quæ pœnas corporales, vel alias temporales ordinant similibus violatoribus, quin judicent eas requisitæ, ac sufficienti libertati ad Matrimonium officere. Sed transmissio, quod cap. 2. de adult. sit intelligendum de casu præsentis, cum de stupratore atrocis criminis reo disponat, ut supra vidimus, & admissio jure novo Tridentini Judices in casu posse procedere ad pœnas pecuniarias, aliasque, imo debere, priusquam excommunicationis pœnam decernant; hæc non videntur jurare causam P. Reiffenstuel, sed potius indicare dispositionem Capituli Gemma successu temporis per latiore interpretationem c. 2. de adult. ac demum per contrariam dispositionem Tridentini esse sublata. Id quod ipse doctissimus Canonista cum communiori forsân sensisset, si advertisset Capitulum Gemma esse Gregorii IX. qui Decretales curavit compilari per S. Raymundum, nullamque habere superscriptionem, Gregoriumque ex fine à se in Epistola confirmatoria Decretalibus præfixa indicato, ut nempe nonnulla ex suis Decretalibus, quæ in

prioribus erant dubia, declararentur, ex Jure Civili ultro, non aditum à Consultoribus ullis vel Litigatoribus, pleræque sumpsisse, & inseruisse: quo fit, ut in ejus Constitutionibus plerumque nemo inscribatur, ad quem Constitutiones dirigantur; hæc enim circumstantia videtur aperte prodere, Gregorium non voluisse paraboloico suo rescripto inhibere appositionem pœnæ violatoribus Sponsaliorum invalidorum, sed posteriores leges Civiles in hac materia tollere, & in temporalium pœnarum locum censuras cap. 10. ex lit. statutas succedere. Id quod insipienti rationem capituli apparebit.

Quarta pars propositionis ex sessione 25. ejusdem Concilii cap. 3. eruitur, ubi habetur: *In causis judicialibus mandatur omnibus Judicibus Ecclesiasticis, cujusmodi dignitatis existant, ut quandocumque executio realis, vel personalis in qualibet parte judicii propria auctoritate ab ipsis fieri poterit, abstineant se tam in procedendo, quam desinendo à Censuris Ecclesiasticis, seu Interdictis, sed liceat eis, si expedire videbitur, in causis civilibus (hoc est, civiliter intentatis) ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentibus, contra quoscumque etiam Laicos per multas pecuniarias, quæ locis piis ibi existentibus eo ipso, quod exactæ fuerint, assignentur, seu per captionem pignorum, Personarumque distributionem per suos proprios, aut alienos executores faciendam, aliaque Juris remedia procedere, & causas definire, &c.* In quem locum notant Canonistæ, quod licet Jure Decretalium olim censura excommunicationis fuerit remedium ordinarium, quo pro executione sententiæ suæ uti debebat Judex Ecclesiasticus arg. cap. dilect. De Sent. Excom. in 6. districtio vero Personalis, ac brachium sæculare fuerit remedium extraordinarium, seu subsidiarium, utpote tunc solummodo adhiberi solitum, quando censuris nihil efficiebatur, uti bene observat Fagn. c. 10.

tans S. Congregationis Decretum; tamen hodie post Concilium Trid. res inverso ordine se habeat, ita ut censura excommunicationis sit remedium *extraordinarium*, secundarium, ac quasi subsidium; executio vero realis aut Personalis sit remedium ordinarium ac primum; hoc ipso, quod hodie Judex Ecclesiasticus Censuras adhibere nequeat, quando executio realis aut personalis fieri potest. Quæ praxis quotidie obtinet circa violatores Sponsalium in tribunalibus Ecclesiasticis.

63. Solemnitates præcipuæ Sponsaliorum sabinde fuerunt in Ecclesia, quod in facie Ecclesie celebrarentur, atque à Sacerdote benedicerentur.

Sponsalium benedictionem Bohmerus, ejusque discipulus Pistorius cit. disert. de *probatiss. repudiorum causis* §. VIII. cum aliis Protestantium Jureconsultis ad prima Ecclesie Sæcula reducant, Patrumque testimonium, quæ nostri Theologi Matrimonio rato, hæc Sponsalibus de futuro applicant. In hunc finem laudatus Pistorius L. cit. 1. adducit Tertullianum lib. de *test. animæ* c. 2. testantem, benedictionem suo ævo quibuscumque aliis negotiis adhiberi solitam, & desponsationem cum consilio Presbyterorum & Viduarum suscipi consuevisse. Quod Tertullianum rursus confirmare ait de *Monog.* c. 10. subdens: Et quamvis ab initio hæc benedictio non præcise per Presbyteros fieret, postea tamen receptum est, ut apud Ecclesiam publicarentur, nec occultæ conjunctiones tolerarentur, teste eodem de *judic.* c. 4. Pergit 2. Hoc more introducto, benedictio quædam desponsatis in Ecclesia facta est, oblationibus etiam adhibitis: qua de causa Tertullianus lib. 2. ad uxor. c. ult. ait: *Ecclesiam conciliare Matrimonium, oblationes confirmare, & benedictionem obsequiare.* Quod plerique, inquit, quidem ad copulam Sacerdotalem trahunt, sed sine sufficientibus argumentis, ut nuper admodum ostendit D. Præf. (Bohmerus) disert. de

Jure Princ. Protest. circa solemnia Matr. Eccl. §. 9. Non enim advertunt mores antiquos Ecclesiarum ex facie rerum præsentium, quæ ante oculos nostros versantur, haud esse æstimandos, cum constet vocabula antiqua sæpius esse retenta, rerum significatum tamen ex moribus & institutis novis esse immutatum. Obsequabat ergo benedictio Sponsalia; & hæc eis novum robur addere videbatur, ut quod per Ecclesiam approbatum, & ejus benedictione obsequatum, rescindi facile non posset. Post hæc 3. adducit testimonium Siricii Papæ, qui sedit ad finem Sæculi IV. apud Grat. 27. q. 2. c. 50. ubi eum de Sponsaliorum nexu ita differere ait: *De conjugatium violatione requisisti, si desponsatum alii puellam alter in Matrimonium possit accipere? hoc ne fiat modis omnibus inhibemus, quia illa benedictio, quam Nupturæ Sacerdos imponit, apud Fideles cujusdam sacrilegii instar est, si ulla transgressione violeetur.* De desponsata puella tantum loquitur, non de jam ducta, glossatur Pistorius; & pergit 4. Chryostomus quoque homilia 48. in Genesim idem confirmat, docetque, advocandos esse Presbyteros, qui per preces & benedictionem conjunctionem confirmant, ut Sponsi amor & Sponsæ castitas inde augetur. 5. Quod ipsum Tertull. de *monog.* c. 9. jam ante his confirmaverat verbis: *Et conjungent vos in Ecclesia Virgine unius Christi unica Sponsa.* 6. Ambrosium Beato Augustino suavissime refert Possidius in vita ejus c. 27. *Ne cuiquam Uxorem posceret, ne, dum inter se conjugati casu jurgarentur, eum maledicerent, per quem conjuncti essent, sed ut plane ad hoc sibi consentientibus petitus interesse debeat Sacerdos, ut vel eorum jam pacta & placita firmarentur, vel benedicerentur.* Post hæc 7. concludit: *Videtur hic mos per aliquot Sæcula in Oriente continuatus esse, adeo ut postea non tantum Sponsalibus, sed etiam ipsi Matrimonio benedictio solemnis ac-*

cesserit.

cesserit. In ejus rei confirmationem adfert auream Bullam Nicephori in *Bibl. antiq. Jur. Can.* edit. Sestelli & Voelli p. 1085. post cujus fragmenta in medium allata finaliter notat, ipsa solemnia hujus benedictionis referri in Euchologio Græco (Goarii) pag. 380. seqq. Hæc ille.

Antequam mentem meam aperiam circa sensa ipsa horum Auctorum jam allata, de intentione illorum, cur benedictionem Sacerdotalem aliquot Sæculis solis Sponsalibus, at deinde etiam nuptiis impertitam fuisse asserere conentur, suspicari mihi liceat. Videntur autem eam habere intentionem, ut hæc œconomia argumentum nostris Theologis non infirmi sublellii eripiant, quod petunt à benedictione Sacerdotali nuptiis Christianorum constanter in Ecclesia impertiri jussa, ac impertita, ad probandum Ecclesiam continuam traditione nuptias novi Testamenti habuisse pro re sacra, seu Sacramento à Christo instituto. Quod autem falsa sit hæc propositio, solvendo argumenta Adversariorum, & rationes offensivas ex eorum etiam penu subinde adferendo ostendam. Et 1. ad testim. Tertulliani ex lib. de *testim. animæ* c. 2. dico, Tertullianum ibidem ita scribere: *Etiã quod penes Deum bonitatis & benignitatis omnis benedictio inter nos summum sit disciplinæ & conversationis Sacramentum, benedicat te Deus, tam facile pronuntias (Gentilis), quam Christiano necesse est.* Quo loco vulgarem solum benedictionem intelligere videtur Tertullianus, de qua Psalmista loquitur, *Et non dixerunt, qui præteribant, benedictio Dei super vos, benediximus vobis in nomine Domini:* quæ res apud Christianos facta est disciplinæ & conversationis, atque obvisi proferus negotiis à casu adventibus impertiebatur; non vero illam solemnem ac cæremonialem. Quod si Adversarius hanc per sequelam ex textu elici prætendat, non abnuo, sed peto probari 1. an hæc quibuscumque negotiis

adhiberi solita sit Sæculo tertio? de qua re ne verbum quidem habet Tertullianus. 2. Si vero majoris momenti, sanctitatique rebus, cur Sponsalibus tantum, non item Matrimonio rato? At id fortasse docet Tertull. de *monog.* cap. 11. Verba illius adduco ex edit. Rigaltii pag. 531. *Qualis es (alloquitur Bigamum) id Matrimonium postulans, quod eis, à quibus postulas, non licet habere; ab Episcopo Monogamo, à Presbyteris & Diaconis ejusdem Sacramenti, à Viduis, quarum sectam in te recusasti? & illi plane sic dabant Viros & Uxores, quomodo buccellas. Hoc enim est apud illos, omni petenti non dabis, & conjungent vos in Ecclesia Virgine Unius Christi unica Sponsa.* In quo conjungentur, Doctores Africane? in eo, quod petierunt. Quid petierunt? Matrimonium. Ergo non contrahebat Sponsalia ad mentem Tertulliani, Domine Pistorie. Non tamen nego primis statim Sæculis Sponsalia de futuro in facie Ecclesie fuisse contracta, ac benedicta; sed quod contendo est, id ex allatis testimoniis clare non probari. Et hinc ad L. ejusd. Patris N. 2. allatum ex parte probo responsonem ibi datam, cum non negem, nec ignorem vocabula antiqua sæpius esse retenta, eorum vero significacionem usu recentiori immutatam; id enim per decursum operis hujus ipse non semel annotavi. Sed quod Tertull. L. cit. per Matrimonium intelligat Sponsalia de futuro, id mihi tota sua autoritate non persuasit Bohmerus. Si enim primi Christiani in nuda Matrimonii promissione Ecclesie conciliationem, oblationem ad Altare, & Sacerdotalem benedictionem adhibuerunt, cur non magis in ipso ineundo Matrimonio? Dixi superius, Patres Uxores subinde Sponsas appellasse, aliquos etiam necdum cognatas ad Matrimonium adhuc non pertinere edixisse; sed non memini me legisse ipsum Matrimonii vocabulum ad significanda Sponsalia de futuro à quoquam usurpatum